

PEDAGOGIKADA AKSIOLOGIK YONDASHUV VA UNING KELAJAKDAGI INGLIZ TILI O'QITUVCHILARINI TAYYORLASHDAGI ROLI

Axmedova Dildora Abdirahim qizi

Namangan pedagogika instituti ilmiy xodimi

Annotatsiya: maqola pedagogik ta'limda aksiologik yondashuvni o'rganishga bag'ishlangan bo'lib, uning kelajakdagi ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlashdagi ahamiyatini ko'rsatadi. Unda ushbu yondashuvning vazifalari yoritilgan, ularning orasida tolarantlikni rivojlantirish, boshqa madaniyatga hurmatni shakllantirish, kasbiy identifikatsiya va intermadaniy kommunikatsiya sohasidagi kompetensiyani shakllantirish kabilar ajratilgan. Talabalar qiymat orientatsiyalarini kuchaytirishga qaratilgan metodlar va ish shakllari, masalan, munozaralar, loyiha ishlari va pedagogik amaliyotlar tavsiflangan. Yakunida aksiologik yondashuvning kelajakdagi o'qituvchilarda ko'p madaniy muhittagi kasbiy faoliyatni amalga oshirishga tayyorligini shakllantirishdagi ahamiyati ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: aksiologik yondashuv, pedagogika, o'qituvchilarni tayyorlash, ingliz tili, intermadaniy kommunikatsiya, qadriyatlar, kasbiy identifikatsiya, tolerantlik, globalizatsiya, intermadaniy muloqot.

AXIOLOGICAL APPROACH IN PEDAGOGY AND ITS ROLE IN TRAINING FUTURE ENGLISH LANGUAGE TEACHERS

Akhmedova is the daughter of Dildora Abdirahim

Researcher of Namangan Pedagogical Institute

Annotation: The article is dedicated to the study of the axiological approach in pedagogical education and its significance in the preparation of future English language teachers. It highlights the tasks of this approach, among which are the development of tolerance, the cultivation of respect for other cultures, the formation of professional identity, and competence in the field of intercultural communication. The article describes methods and forms of work aimed at strengthening the value orientations of students, such as discussions, project work, and pedagogical practice. In conclusion, the importance of the axiological approach is emphasized for preparing future educators to carry out their professional activities in a multicultural environment.

Keywords: axiological approach, pedagogy, teacher preparation, English language, intercultural communication, values, professional identity, tolerance, globalization, intercultural dialogue.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ АКSIОЛОГИЧЕСКИЙ ПОДХОД И ЕГО РОЛЬ В ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Ахмедова Дильдора Абдирахим кызы

Научный сотрудник Наманганского педагогического института

Аннотация. *Статья посвящена изучению аксиологического подхода в педагогическом образовании и показывает его значимость в подготовке будущих учителей английского языка. В нем подчеркиваются цели данного подхода, включая развитие толерантности, формирование уважения к другим культурам, а также развитие профессиональной идентичности и компетентности в межкультурной коммуникации. Описаны методы и формы работы, направленные на укрепление ценностных ориентаций студентов, такие как дискуссии, проектная работа, педагогические практики. В заключение подчеркивается важность аксиологического подхода в формировании готовности будущих педагогов к профессиональной деятельности в поликультурной среде.*

Ключевые слова: *аксиологический подход, педагогика, подготовка учителей, английский язык, межкультурная коммуникация, ценности, профессиональная идентичность, толерантность, глобализация, межкультурное общение.*

KIRISH

Hozirgi ta'lim tizimida jamiyatning qiymatlari, globalizatsiya va turli mamlakatlar ta'lim tizimlarining integratsiyasi tufayli sezilarli o'zgarishlar yuz bermoqda. Ushbu jarayonlar ta'lim strategiyalarining shakllanishiga ta'sir ko'rsatib, mahalliy va global jihatlarning uyg'unlashgan holda kombinatsiyasiga yo'naltirilgan ta'lim strategiyalarini ishlab chiqishni taqozo etadi, bu esa tez o'zgarayotgan dunyo sharoitida ishlay oladigan pedagogik kadrlarni tayyorlashning dolzarbligini aks ettiradi. Yangi O'zbekistonni rivojlantirish strategiyasida pedagogik kadrlarni tayyorlashga alohida e'tibor qaratilgan bo'lib, ular globalizatsiyalashgan ta'lim maydonida samarali faoliyat yuritishi, shu bilan birga milliy madaniy kimligini saqlab qolishi kerak. Ushbu yondashuvning ahamiyatini Sh.M. Mirziyoyev ta'kidlab, «Bizning o'qituvchilarimiz faqat o'z ishining mutaxassislari bo'lishi kerak emas, balki ulug' axloqiy va ma'naviy qadriyatlarni o'zida mujassam etgan shaxslar bo'lishi kerak. Ana shular kelajak avlodni shakllantiradilar»[1], deb belgilab o'tdi, bu pedagoglarni tayyorlashda aksiologik jihatga e'tibor qaratish zarurligini ko'rsatadi.

Bu, ayniqsa, ingliz tili o'qituvchilari uchun juda muhimdir, chunki ular madaniyatlar integratsiyasi sharoitida ishlayotgan holda milliy madaniyat va global ingliz tilidagi makon o'rtasidagi vositachilar bo'lib xizmat qiladilar. Shu munosabat bilan O'zbekiston Prezidenti bir necha bor ta'kidlagan: «Chet tillarini, xususan ingliz tilini bilish, bizning yoshlarimizga dunyoga eshik ochadi. Lekin, dunyoni o'rganar ekanmiz, bolalarimiz o'z ildizlarini, o'z madaniy o'ziga xosligini yo'qotmasligi juda

muhi»[2]. Shunday qilib, globalizatsiya sharoitida chet tillarini bilish ayniqsa muhi ahamiyat kasb etadi, ammo bu madaniy identifikatsiyani saqlash hisobiga bo'lmasligi kerak.

MAVZUGA OID MATAERIALLAR VA TADQIQOT METODOLOGIYASI

Aksiologik yondashuvning ahamiyati ortadi, chunki u ta'lim jarayonining markaziga shaxsning qiymatli yo'nalishlarini qo'yadi. Ushbu yondashuv zamonaviy pedagogik amaliyotning muhi elementi bo'lib, o'quvchining shaxsini uning qiymatli yo'nalishlari orqali rivojlantirishga yo'naltirilgan. Pedagogikada aksiologik yondashuv, ta'lim tizimining rivojlanish istiqbollarini aniqlashga, shuningdek, o'quvchilarda qiymatli yo'nalishlarni shakllantirish uchun pedagogik resurslarni samarali foydalanishga qaratilgan falsafiy-pedagogik strategiyadir. Bu yondashuv ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlashda ayniqsa muhi, chunki ular nafaqat bilimlarni uzatibgina qolmay, balki o'z o'quvchilarida qiymatli yo'nalishlarni shakllantirishda muhi rol o'ynaydilar, xususan madaniyatlararo muloqot kontekstida.

Aksiologik yondashuv (yunoncha *axios* – qadrli) ta'limning rivojlanish istiqbollarini aniqlovchi va shaxsni rivojlantirish uchun pedagogik resurslardan samarali foydalanishni taklif qiluvchi falsafiy-pedagogik strategiyadir va ta'lim tizimidagi inqirozni yengish yo'llarini, umuminsoniy qadriyatlarni ustuvor qo'yish g'oyasiga asoslanadi. V.A. Slastenin ta'kidlaganidek, «Aksiologik fikrlash markazida o'zaro bog'liq, o'zaro ta'sir o'tkazuvchi dunyo kontseptsiyasi yotadi. Bu dunyo – bu butun insonning dunyosi, shuning uchun insoniyatni birlashtiradigan va har bir alohida kishini tavsiflaydigan umumiy narsalarni ko'rishni o'rganish muhi» [3, s. 27].

Pedagogikadagi aksiologik yondashuv qiymatlarning ijtimoiy tabiati, hayotiy maqsadlar haqidagi savollarni ijobiy-yaratilish qiymatlari nuqtai nazaridan aks ettirish, ijtimoiy-madaniy va ta'lim qiymatlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik, an'anaviy va innovatsion qiymatlarning integratsiyasiga asoslanadi. Uning mohiyati ta'limni o'quvchilarda umuminsoniy va kasbiy qiymatlarni shakllantirishga yo'naltirishda

bo'lib, bu qiymatlar ularning dunyoqarashini, faoliyatiga, o'ziga shaxs va mutaxassis sifatida munosabatini belgilaydi.

Ta'limning buyuk faylasufi Jon Dyui yozganidek: «Ta'lim – bu faqat bilimlarni uzatish emas, balki jamiyatning qiymatlarini uzatishning asosiy jarayonidir. Ta'lim orqali yangi avlodlar jamiyatning qiymat tizimiga qo'shiladi, uni o'zlashtiradi va transformatsiya qiladi» [4, s. 112]. Ushbu fikr ayniqsa kelajakdagi o'qituvchilarni tayyorlash kontekstida muhimdir, chunki ular o'z navbatida qiymatlarni keyingi avlodlarga uzatadilar.

Pedagogik aksiyologiyada quyidagi qiymatlar guruhlari ajratib ko'rsatiladi:

- Umuminsoniy qiymatlar (hayot, sog'liq, tinchlik, erkinlik, tenglik, adolat, yaxshilik, haqiqat, go'zallik va boshqalar).
- Milliy qiymatlar (patriotizm, milliy madaniyat, an'analar, til va boshqalar).
- Kasbiy qiymatlar (kasbiy burch, malaka, mas'uliyat, ijodkorlik va boshqalar).
- Shaxsiy qiymatlar (o'zini ro'yobga chiqarish, individualizm, rivojlanish va boshqalar).

Ushbu qiymatlar guruhlari bir-biri bilan bog'liq bo'lib, shaxsning pedagog sifatidagi yo'nalishini, uning dunyoqarashini va kasbiy pozitsiyasini belgilovchi yaxlit tizimni tashkil etadi. K.D. Ushinckiy to'g'ri ta'kidlaganidek: «Tarbiya barcha jihatdan tarbiyachining shaxsiga asoslanishi kerak, chunki tarbiyaviy kuch faqat inson shaxsining jonli manbaidan chiqadi» [5, S. 63]. Ushbu so'zlar pedagogning shaxsiy qiymatlarining ta'lim jarayonidagi ahamiyatini ta'kidlaydi.

Kelajakdagi ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlash o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, bu xususiyatlar madaniyatlararo kommunikatsiyaning o'ziga xosliklari va nafaqat til ko'nikmalarini, balki o'rganilayotgan tilning madaniyati bilan bog'liq qiymatli munosabatni shakllantirish zarurati bilan bog'liqdir. Aksiologik yondashuv ushbu kontekstda quyidagi vazifalarni hal qilishga yordam beradi:

- Kelajakdagi ingliz tili o'qituvchilarida polikultural muhitda kasbiy faoliyatga yo'naltirilgan qiymatlar tizimini shakllantirish.
- Tilga madaniyatlararo kommunikatsiya vositasi va madaniy ma'nolarni tashuvchi sifatida qiymatli munosabatni rivojlantirish.

- Tolereantlikni, boshqa madaniyatlar va an'analarga hurmatni tarbiyalash.
- Ingliz tili o'qituvchisining kasbiy identifikatsiyasini shakllantirish, bu esa o'zining madaniyatlar dialogidagi rolini anglashga asoslanadi.
- Mashhur lingvist va madaniyatshunos E. Sepir ta'kidlaganidek, «til – bu faqat kommunikatsiya tizimi emas, balki odamlar dunyoni qabul qilish va o'zlarining qiymatlarini shakllantirish vositasi. Chet tilini o'rganish – bu har doim boshqa qiymatlar tizimiga, dunyoqarashning boshqa uslubiga kirishdir» [6, s. 205]. Ushbu fikr kelajakdagi ingliz tili o'qituvchilari uchun ayniqsa muhimdir, chunki ularga nafaqat o'zlari chet el madaniyatini o'rganish, balki bu madaniyatni o'quvchilariga yetkazish vazifasi ham yuklatiladi.
- Ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlashda aksiologik yondashuvni amalga oshirish, talabalar orasida qiymatli orientatsiyalarni shakllantirishga yo'naltirilgan turli ish shakllari va metodlardan foydalanishni taqozo etadi:
- Ta'limning dolzarb muammolari va zamonaviy jamiyatdagi o'qituvchining roli haqida bahs-munozaralar olib borish.
- Turli qiymatli qarashlar nuqtai nazaridan pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish.
- Turli madaniyatlar qiymatlarini o'rganish va taqqoslashga qaratilgan loyiha faoliyati.
- O'zining qiymatli orientatsiyalarini anglash va ularning kasbiy faoliyatga ta'sirini tushunishga yordam beradigan reflektiv amaliyotlar.
- Ta'lim jarayonida qiymatli qarashlarni haqiqiy ta'lim muhitida sinab ko'rish imkonini beradigan pedagogik amaliyot.
- Buyuk pedagog A.S. Makarenko yozganidek, «jasoratli odamni tarbiyalash mumkin emas, agar uni jasorat ko'rsatishi mumkin bo'lgan sharoitlarga qo'ymasangiz» [7, s. 118]. Shunday qilib, kelajakdagi ingliz tili o'qituvchisining qiymatli orientatsiyalarini shakllantirish, ularni ta'lim jarayonida namoyon bo'lishi va rivojlanishi uchun sharoit yaratmasdan amalga oshirilishi mumkin emas.

Ingliz tili o'qituvchisining professional kompetentsiyasi nafaqat tilshunoslik, metodika va psixologik-pedagogik kompetentsiyalarni o'z ichiga oladi, balki aksiologik kompetentsiyani ham o'z ichiga oladi. Bu esa o'qituvchining professional pozitsiyasini belgilaydigan qiymatlar tizimiga ega bo'lishni nazarda tutadi.

Aksiologik kompetensiyaning tuzilma komponentlari

Kognitiv komponent – kasb qiymatlari to'g'risidagi bilim, ularning professional faoliyat uchun ahamiyatini tushunish.

Emotsional-baho berish komponenti – kasb qiymatlariga shaxsiy munosabat, ularni qabul qilish yoki rad etish.

Hulq-atvor komponenti – qadriyatlar qarashlarini amaliy faoliyatda amalga oshirish.

Faylasuf va pedagog S.I. Gessen shunday degan edi: «Ta'lim – bu shaxsning madaniyati. Har qanday ta'limning vazifasi – odamni ilm-fan, san'at, axloq, huquq, xo'jalik kabi madaniy qadriyatlarga o'rgatish, tabiiy odamni madaniy odamga aylantirish» [8, s. 36]. Ushbu fikr ta'limning madaniyatni shakllantiruvchi funksiyasini ta'kidlaydi, ayniqsa, ona tili va boshqa tillardagi madaniyatlar o'rtasida vositachilik qiluvchi chet tili o'qituvchilari uchun.

Ingliz tili o'qituvchisi o'zining professional faoliyatida nafaqat til ko'nikmalarini, balki chet tili madaniyatiga nisbatan qadriyatli munosabatni shakllantirish zarurati bilan yuzlashadi. Shu nuqtai nazardan, quyidagi qadriyatli orientirlar muhim ahamiyatga ega bo'ladi:

1. Madaniyatlar o'rtasidagi dialogga ochiqlik va tayyorlik.
2. Madaniy farqlarga nisbatan bag'rikenglik.
3. Boshqa madaniyat hodisalarini baholashda tanqidiy fikrlash.
4. Madaniy fenomenlarni ularning tarixiy kontekstida tushunish va talqin qilishga intilish.

Mashhur lingvist va madaniyatlararo kommunikatsiya nazariyotchisi E. Xoll shunday yozgan: «Madaniyat – bu faqat an'analar va artefaktlar yig'indisi emas, balki fikrlash, his qilish va javob berish usulidir, asosan belgilovchi xususiyatlari

bo'lgan ramzlar orqali o'rganiladigan va uzatiladigan inson guruhlarining farqlovchi xususiyatlari» [9, s. 74]. Ushbu ta'rif madaniy qadriyatlarning chuqur tabiati va ularning inson hayotining barcha jabhalariga ta'sirini ta'kidlaydi, bu esa ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlashda hisobga olinishi kerak.

Ingliz tili o'qituvchisi kasbiy identifikatsiyasi – bu kasb vakili sifatida o'zini anglash, professional jamiyatning qadriyatlarini qabul qilish va ularni amaliy faoliyatda amalga oshirishga tayyorlikni o'z ichiga olgan integrativ shaxsiyat shakli. Aksiologik yondashuv kasbiy identifikatsiyani shakllantirishga quyidagi yo'nalishlarda yordam beradi:

Ingliz tili o'qituvchisining ijtimoiy ahamiyatini anglash.

1. Professional qadriyatlarni ichkilashtirish.
2. Gumanistik qadriyatlar asosida kasbiy dunyoqarashni rivojlantirish.
3. Madaniy dialogida kasbiy pozitsiyani shakllantirish. Mashhur psixolog E. Erikson shunday degan: «Identifikatsiya – bu o'z-o'ziga moslik, o'zining haqiqiyliги, to'liqligi, dunyo va boshqalar bilan aloqasi tuyg'usidir» [10, s. 95]. Ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlash kontekstida, Aksiologik yondashuv asosida kasbiy identifikatsiyani shakllantirish, ularning o'zini nafaqat o'zbek, balki boshqa tilli madaniyat bilan ham bog'lash hissini rivojlantirishga imkon beradi, bu esa muvaffaqiyatli madaniyatlararo kommunikatsiya uchun muhim shartdir.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ingliz tili o'qituvchisining kommunikativ kompetensiyasi faqat tilni yuqori darajada bilishni emas, balki boshqa madaniyat vakillari bilan samarali muloqot qilish qobiliyatini ham o'z ichiga oladi. Aksiologik jihatdagi kommunikativ kompetensiya quyidagi jihatlarni anglatadi:

1. Tilni madaniyatlararo kommunikatsiya vositasi sifatida qadrlash.
2. Har xil madaniyatlarning kommunikativ an'analari va normalariga hurmat.
3. Boshqa madaniyat vakillarining kommunikativ xulq-atvorining qadriyat asosini tushunish.
4. Suhbatdoshning qadriyat orientatsiyalarini hisobga olgan holda kommunikatsiyani qurish qobiliyati.

Mashhur lingvist va pedagog E.I. Passov ta'kidlaganidek, «chet tili ta'lim predmet sifatida – bu ta'limga oid soha bo'lib, u madaniyatli insonni shakllantirishga o'z hissasini qo'shadi, bu inson ijtimoiy muloqotga tayyor, qabul qilingan axloqiy va huquqiy me'yorlar asosida jamiyat bilan muloqotga qodir bo'lib, madaniyat va jamiyatga nisbatan munosabatni shakllantirish uchun muloqot qilishga qodir» [11, s. 22]. Ushbu fikr chet tilining madaniyatni shakllantiruvchi funksiyasini va uni o'rganish jarayonida qadriyat orientatsiyalarini shakllantirishning muhimligini ta'kidlaydi.

Kelajakdagi ingliz tili o'qituvchilarini metodik tayyorlash ham Aksiologik asoslar asosida qurilishi kerak, bu esa quyidagilarni anglatadi:

1. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim qadriyatlariga yo'naltirish.
2. Chet tilini o'qitishda kommunikativ-faoliyat yondashuvining ustuvorligi.
3. Til o'rgatishda madaniyatshunoslik jihatini hisobga olish.
4. O'rganilayotgan til va madaniyatga nisbatan qadriyatli munosabatni shakllantirishga yordam beruvchi texnologiyalardan foydalanish.

N.D. Galskova ta'kidlaganidek, «chetdan tildan ta'lim predmet sifatida talabalarda umumjahon qadriyatlarini shakllantirishda, ularda vatanparvarlik, xalqaro do'stlik tuyg'ularini tarbiyalashda va millatlararo muloqot madaniyatini shakllantirishda katta imkoniyatlarga ega» [12, s. 15]. Bu metodik tayyorlashda Aksiologik yondashuvning ahamiyatini ta'kidlaydi.

Globalizatsiya va turli mamlakatlarning ta'lim tizimlarini integratsiyalashuvi sharoitida Aksiologik yondashuv kelajakdagi ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlashda alohida ahamiyatga ega bo'ladi. Uning rivojlanish istiqbollari quyidagilar bilan bog'liq:

1. Ta'lim mazmunida milliy va umumjahon qadriyatlarini integratsiyalash.
2. Kelajakdagi pedagoglarni qadriyat orientatsiyalarini shakllantirish uchun yangi texnologiyalarni ishlab chiqish.
3. Chet madaniyatlararo muloqotga qadriyatli munosabatni rivojlantirishga yordam beruvchi polikulturool ta'lim muhitini yaratish.
4. Chet tili o'qituvchisi kasbiy kompetensiyasining tuzilmasiga Aksiologik komponentni kiritish.

Mashhur faylasuf va pedagog M. Buber yozganidek: «O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi munosabat – bu "Men" va "Sen" o'rtasidagi munosabat bo'lib, unda har ikkala tomon bir-birining qadriyatini tan oladi va o'zaro rivojlanishga yordam beradigan muloqotga kirishadi» [13, s. 87]. Ushbu fikr ta'lim jarayonida har bir shaxsning qadriyatini tan olishga asoslangan dialektik munosabatlarning ahamiyatini ta'kidlaydi.

Aksiologik yondashuv pedagogikada kelajakdagi ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlashning eng muhim metodologik asosini tashkil etadi. U talabalar o'rtasida kasbiy qadriyatlar tizimini shakllantirishga yordam beradi, bu qadriyatlar ularning kasbga, o'quvchilarga, o'rganilayotgan til va madaniyatga bo'lgan munosabatlarini belgilaydi. Aksiologik yondashuvni o'quv jarayonida amalga oshirish kelajakdagi pedagoglarning kasbiy identifikatsiyasini rivojlantirishga, ular uchun madaniyatlararo muloqotga tayyorlikni oshirishga va polikulturol muhitda pedagogik faoliyatni amalga oshirishga yordam beradi.

XULOSA

Xalqaro ta'lim tizimi va globalizatsiya jarayonlarining ta'siri ostida ilm-fan mutaxassislarni ko'p madaniyatli professional muhitlarda ishlashga tayyorlashning aniq vazifalarini qo'yadi. Bu turli madaniyatlar vakillari bilan hamkorlik qilish, madaniy va etnik qadriyatlarni to'g'ri qabul qilishni o'rgatish va milliy o'ziga xoslikni hurmat qilishni o'z ichiga oladi [15, s. 6]. Shu bilan birga, aksiologik yondashuv muhim rol o'ynaydi, chunki u milliy va umumjahon qadriyatlari o'rtasida muvozanatni ta'minlaydi, kelajakdagi pedagoglarda millatlararo muloqot madaniyatini va madaniyatlararo o'zaro ta'sirga nisbatan qadriyatli munosabatni shakllantiradi.

Akademik D.S. Lixachev to'g'ri ta'kidlaganidek: «Madaniyat – bu ma'lum bir hududda yashovchi odamlarni oddiy aholidan – xalq, millatga aylantiruvchi narsa» [14, s. 43]. Ushbu so'zlar ayniqsa chet tili o'qituvchilari uchun muhim, chunki ular turli madaniyatlar o'rtasida vositachilik rolini o'ynaydi va o'quvchilarda o'zbek va chet madaniyatiga nisbatan qadriyatli munosabatni shakllantirishga yordam beradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga yo'llagan Maktubi 30.12.2020 [Elektron manba] // O'zbekiston Respublikasi Prezidenti rasmiy sayti. URL: <https://president.uz/ru/lists/view/4057> (so'rov sanasi: 15.02.2025).
2. Mirziyoyev Sh.M. Ta'lim va ma'rifat – tinchlik va yaratilish yo'li // O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2019-yilgi asosiy natijalar va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning eng muhim ustuvor yo'nalishlariga bag'ishlangan Kengaytirilgan Hukumat majlislarida so'zlagan nutqlari va ma'ruzalar to'plami. Toshkent: O'zbekiston, 2020.
3. Slastenin V.A., Chizhakova G.I. Pedagogik aksiyologiyaga kirish: Yuqori o'quv yurtlari talabalari uchun o'quv qo'llanma. M.: Akademiya, 2003.
4. Dyui Dzh. Demokratiya va ta'lim / Tarjimasi: Yu.I. Turchaninova. M.: Pedagogika-Press, 2000.
5. Ushinskiy K.D. Tanlangan pedagogik asarlar: 2 jildda. Jild 1. M.: Pedagogika, 1974.
6. Sepir E. Tanlangan tilshunoslik va madaniyatshunoslik asarlari / Tarjimasi: A.E. Kibrik. M.: Progress, 1993.
7. Makarenko A.S. Pedagogik asarlar: 8 jildda. Jild 4. M.: Pedagogika, 1984.
8. Gessen S.I. Pedagogikaning asoslari. Amaliy falsafaga kirish. M.: Shkola-Press, 1995.
9. Xoll E. Chet el fuqarosini so'zlarsiz tushunish / Tarjimasi: E.M. Spichevaya. M.: Veche, 1997.
10. OCHILOVA F. Ijtimoiy-gigiyenik tarbiya va zararli odatlarning oldini olishda yoshlar o'rtasida ta'limning roli // O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI XABARLARI, 2024, [1/11] ISSN 2181-7324.
11. Passov E.I. Kommunikativ metod orqali chet tilida gapirishni o'rgatish. M.: Prosveshcheniye, 1991.
12. Gal'skova N.D. Chet tillarni o'rgatish nazariyasi. Lingvodidaktika va metodika: o'quv qo'llanma. M.: Akademiya, 2006..
13. Buber M. Men va Sen / Tarjimasi: Yu.S. Terent'ev. M.: Vysshaya shkola, 1993.
14. Lixachev D.S. Rus madaniyati. M.: Iskustvo, 2000. 440 b.
15. Zamilova R.R. San'atliteratura tarixiy fikrni shakllantirish vositasi sifatida: Monografiya / R.R. Zamilova. – Namangan: "USMON NOSIR MEDIA" nashriyoti, 2023 yil.